

JOSEPH E. STIGLITZ

Protestonun küreselleşmesi

Dünyanın dört bir yanında kaynakları gerektiği şekilde kullanılmayan, çalışmak isteyen insanlar, bomboş yatan makineler, boş binalar ve karşılanmamış çok büyük ihtiyaçlar var. Yoksullukla mücadele, **kalkınmanın teşviki ve ekonominin küresel ısınmaya göre uyarlanması** bunların yalnızca bazıları. Amerika'da, son yıllarda yedi milyondan fazla evin ipotek borçlularından geri alınmasının ardından, boş evlerimiz ve evsiz insanlarımız var.

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son yayımlanan Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı kitabı Fransızca, Almanca, Japonca ve İspanyolca bulunabilir.

Ocak ayında Tunus'ta başlayıp ardından Mısır'a ve sonra da İspanya'ya sıçrayan protesto hareketi, Wall Street ve Amerika çapında şehirleri de içine alarak, artık küresel bir hal aldı. Küreselleşme ve modern teknoloji artık sosyal hareketlerin, fikirler kadar hızlı şekilde sınırları aşmasına olanak sağlıyor. Toplumsal protestolar her yerde verimli topraklar buldu: "Sistem"in başarısız kaldığı hissi ve demokrasinin, seçim sürecinin bile sokaktan güçlü destek almadan işleri düzeltemeyeceği inancı.

Mayıs'ta Tunus protestolarının olduğu yere gittim. Temmuzda İspanya'nın Öfkelileri'yle (indignados) konuştum, oradan da Kahire'nin Tahrir Meydanı'nda Mısırlı devrimcilerle görüştüm ve birkaç hafta önce New York'ta Wall Street'i İşgal Et (Occupy Wall Street/OWS) protestocularıyla konuştum. OWS hareketi tarafından basit bir cümleyle ifade edilen ortak bir tema mevcut: "Biz yüzde 99'uz."

Bu slogan, yakın zamanda yayınladığım "yüzde 1'in, yüzde 1 için ve yüzde 1 tarafından" başlıklı, Amerika Birleşik Devletleri'nde eşitsizliğin muazzam şekilde artmasını anlatan bir makalemi anımsattı. Nüfusun yüzde 1'i servetin yüzde 40'ından fazlasını kontrol ediyor ve gelirin yüzde 20'sinden fazlasını elde ediyor. Ve bu kısıtlı zümre, genellikle topluma daha fazla katkıda bulundukları için değil, açık şekilde söylemek gerekirse, başarılı ve bazen de yozlaşmış rantiyeler oldukları için bu kadar cömertçe ödüllendiriliyor. (İkramiyeler ve kurtarma paketleri, eşitsizlik gerekçesini tertemiz ortaya çıkarmış durumda.)

Bununla birlikte, yüzde 1'lik kesimin bir kısmının önemli katkıda bulunduğu inkâr edilmemeli. Aslında, pek çok gerçek yeniliğin sosyal faydaları, sonunda dünya ekonomisine büyük zarar veren ilginç finansal "ürünlerin" aksine, normal olarak yeniliği yaratanların elde ettiklerini fazlasıyla aşıyor.

Ancak dünyanın dört bir yanında, siyasi nüfuz ve genellikle siyaset üzerinden sağlanan rekabeti önleyici uygulamalar, ekonomik eşitsizlik artışının merkezinde yer aldı. Warren Buffet gibi milyarderlerin sekreterinden daha az vergi ödediği (gelirinin yüzdesi olarak) veya küresel ekonominin alaşağı olmasına yardımcı olan spekülatörlerin, maaşlı çalışanlardan daha düşük oranda vergilendirildiği vergi sistemleri de bu trendi güçlendirdi.

EŞİTSİZLİKTEKİ ARTIŞ, BİR KISIR DÖNGÜNÜN ÜRÜNÜ

Son yıllarda yapılan araştırmalar, adalet anlayışının ne kadar önemli ve kökleşmiş olduğunu gösterdi. İspanya'daki ve diğer ülkelerdeki protestocular öfkelenmekte haklılar. Ortada, yağmaladıkları kişiler kendi başlarının çaresine bakmaya terk edilirken, bankacıların kurtarıldığı bir sistem var. Daha da kötüsü, çok ça-

lışan ve kurallara uyan genç insanların istihdam edilecekleri doğrultusunda ümitleri yokken, bankacılar artık masalarının başına döndüler, çoğu işçinin ömürleri boyunca kazanmayı ümit edeceğinden daha fazla miktarlarda ikramiyeler kazanıyorlar.

Eşitsizlikteki artış, bir kısır döngünün ürünü: Zengin rantiyeler, servetlerini, nüfuzlarını korumak ve artırmak için yasaları şekillendirmek üzere kullanıyorlar. ABD Yüksek Mahkemesi, kötü şöhretli Citizens United (Birleşik Yurttaşlar) kararında, şirketlere paralarını politikanın yönünü etkilemek üzere kullanma konusunda tam yetki verdi. Fakat varlıklılar paralarını görüşlerinin gücünü artırmak için kullanabilirken, polis, sokakta benim OWS protestocularına megafonla seslenmeme izin verilmedi.

Aşırı düzenlenmiş demokrasi ile kontrolsüz bankacılar arasındaki tezat gözlerden kaçmadı. Protestocular

da çok yaratıcı… Benim kalabalığa söylediklerimi tekrarladılar ki herkes duyabilsin. Alkışların "diyalog" için engel oluşturmasını önlemek için de mutabakatlarını göstermek için etkili el işaretleri kullandılar.

"Sistemimizde" bir şeylerin yanlış olduğu konusunda haklılar. Dünyanın dört bir yanında kaynakları gerektiği şekilde kullanılmayan, çalışmak isteyen insanlar, bomboş yatan makineler, boş binalar ve karşılanmamış çok büyük ihtiyaçlar var. Yoksullukla mücadele, kalkınmanın teşviki ve ekonominin küresel ısınmaya göre uyarlanması bunların yalnızca bazıları. Amerika'da, son yıllarda yedi milyondan fazla evin ipotek borçlularından geri alınmasının ardından, boş evlerimiz ve evsiz insanlarımız var.

DİZGİNLENMEMİŞ PİYASALAR, EKONOMİK VE SİYASİ KRİZLERE YOL AÇIYOR

Protestocular, bir gündeme sahip olmamakla eleştirildiler. Fakat bu protesto hareketlerinin ana fikrinin anlaşılmamış olması demek. Protestolar, seçim sürecinin yarattığı hüsranın bir ifadesi. Protestolar birer uyarı.

Ticaret müzakerelerinin yeni turunun başlangıcının olacağı Seattle'da 1999'daki küreselleşme karşıtı gösteriler, küreselleşmenin ve onu yöneten uluslararası kuruluş ve sözleşmelerin iflasına dikkati çekti. Basın, protestocuların iddialarına baktığında, ufak bir gerçeklik payından fazlasının olduğunu gördü. Daha sonra yapılan ticaret görüşmeleri farklı oldu. En azından prensipte, protestocuların altını çizdiği yetersizliklerin bazılarını telafi edecek bir kalkınma raundu olmaları gerekiyordu ve Uluslararası Para Fonu, önemli reformlar gerçekleştirdi.

ABD'de 1960'lardaki yurttaşlık hakları protestocuları da Amerikan toplumunu istila eden kurumsallaşmış ırkçılığa dikkat çekmişti. Bu miras henüz ortadan kalkmış değil fakat Başkan Barack Obama'nın seçilmiş olması, bu protestoların Amerika'ya ne kadar yol aldırdığını gösteriyor.

Bir açıdan, bugünün protestocuları az şey istiyor: Becerilerini kullanma fırsatı, uygun maaşlı dürüst çalışma hakkı, daha adil bir ekonomi ve toplum. Umutları, devrim değil, evrim yanlısı. Ama bir başka açıdan da çok fazla şey istiyorlar. Paranın değil insanların önemli olduğu bir demokrasi ve üzerine düşeni yapan bir piyasa ekonomisi.

Bu ikisi birbiriyle ilişkili; şahit olduğumuz gibi, dizginlenmemiş piyasalar, ekonomik ve siyasi krizlere yol açıyor. Piyasalar yalnızca uygun kamu düzenlemeleri çerçevesinde olunca işlemleri gerektiği gibi çalışıyor; bu çerçevede yüzde 1'in menfaatini değil, yalnızca genelin menfaatini yansıtan bir demokrasi de inşa edilebilir. Paranın satın alabileceği en iyi hükümet artık yeterince iyi değil.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org

Bugünün protestocuları az şey istiyor: Becerilerini kullanma fırsatı, uygun maaşlı dürüst çalışma hakkı, daha adil bir ekonomi ve toplum. **Umutları, devrim değil, evrim yanlısı.** Ama bir başka açıdan da çok fazla şey istiyorlar. Paranın değil insanların önemli olduğu bir demokrasi ve üzerine düşeni yapan bir piyasa ekonomisi.